

FINANSAL KİRALAMA VE İMKB'DE İŞLEM GÖREN ŞİRKETLERDE KULLANILMA DÜZEYİ

Veli ÖZTÜRK*

Hasan BAL**

Emine Çına BAL***

ÖZET

Dünyada yatırımların finansmanında yaygın olarak kullanılan bir teknik olan finansal kiralama, Türkiye'de 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 28.06.1985 tarihinden bu yana hızlı bir gelişme göstermiştir. 2003 yılında vergi mevzuatında yapılan değişikliklerle de finansal kiralama işlemleri uluslararası standartlara uyumlu hale getirilmiştir. Ancak, işletmelere finansman kaynağı sağlayarak yatırımların teşvik edilmesine önemli katkıda bulunan finansal kiralamanın Türkiye'de ulaştığı noktanın yeterli düzeyde olduğunu söylemek mümkün değildir. Çalışmamızın amacı; finansman tekniklerinden biri olan finansal kiralamanın İMKB hisse senetleri piyasasında işlem gören şirketlerde kullanım düzeyinin belirlenmesi ve finansal kiralamadan yararlanan şirketlerin bilançosunda yer alan yabancı kaynak yapılarına etkilerinin incelenmesidir.

Anahtar Kelimeler: Finansal kiralama, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası

FINANCIAL LEASING AND IT'S USAGE LEVEL IN ISTANBUL STOCK EXCHANGE

ABSTRACT

* Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi (Arş. Gör. Dr.)

** Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (Arş. Gör.)

*** Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi (Arş. Gör.)

Financial leasing which is a widely used technique in financing investment in World, has demonstrated a rapid development since the 28th of June 1985 in which Financial Leasing Law with No: 3226 was put into force in Turkey. On account of changes in Tax Law in 2003 Financial Leasing could have been adjusted in accordance with the International Standards. However, it is not possible to say that financial leasing which contributes to encouragement of investment by providing financial resource in enterprises, has not reached to intended level yet.

The purpose of this study is to determine usage level of financial leasing related to listed enterprises in Istanbul Stock Exchange and to examine its impact on the liabilities that take place in the balance sheets of enterprises utilizing financial leasing.

Key Words: Financial Leasing, Istanbul Stock Exchange

GİRİŞ

Globalleşen dünyada, işletmelerin diğer işletmelerle rekabet edebilmeleri ve rekabet güçlerini artırmaları ancak sıkça değişen teknolojileri takip etmelerine ve bu değişimleri uygulayabilmelerine bağlıdır. Bunun sonucunda da işletmelerde finansman ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Finansman ihtiyacının karşılanmasında bazı finansal teknikler kullanılmaktadır. En yaygın olarak kullanılan finans tekniklerinden birisi de finansal kiralama.

Finansal kiralama ilk olarak 1950'li yıllarda ABD'de gelişme göstermiştir. 1950 yılına kadar büyük şirketlerin yaptıkları taşıma araçları kiralaması faaliyeti ile sınırlı iken, aynı yıl kurulan finansal kiralama şirketinin her türlü makine ve teçhizatın kiralınmasını yapmasıyla genişlemiş ve hızla büyümüştür. ABD dışında diğer Avrupa ülkelerinde gelişimi ise 1960'lı yıllardan sonra olmuştur.

Gelişmekte olan ülkelerde finansal kiralama kuruluşları genellikle küçük ve orta büyüklükteki işletmelere yönelik faaliyette bulunmakta ve ülke ekonomisinin yapısına göre çok çeşitli alanlarda çalışabilmektedir. Bu çerçevede Türkiye'de orta ve uzun vadeli fon piyasasındaki durgunluğu aşmaya yönelik araçlardan biri olarak finansal kiralama uygulaması son yıllarda gündeme gelmiş olup konu ile ilgili esasları düzenleyen yasa 10.06.1985 tarihinde 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu çıkartılmıştır. Bu tarihten itibaren, finansal kiralama sektörü hızlı bir gelişme göstermiş, ancak zaman içinde sağlanan teşviklere rağmen, tasarrufların yetersizliği, ekonomide yaşanan istikrarsızlık, finansal kiralamanın tam anlaşılabilmesi gibi olumsuz koşulların sonucunda finansal kiralamanın hacmi istenilen seviyeye gelememiştir.

1. Finansal Kiralamanın Tanımı ve Önemi

Leasing (finansal kiralama) kelimesinin kökeni Amerika'dır. II. Dünya Savaşı sonrası bu terim Avrupa'ya gelmiş ve çeşitli dillere girmiştir. Bugün, herhangi bir değişikliğe uğramadan İngilizce olarak tüm dillerde kullanılmaktadır (Egemen, 2007:4).

3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun 4. maddesine göre; finansal kiralama sözleşmesi, kiralaanın kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü kişiden satın aldığı veya başka suretle temin ettiği bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere ve belli bir süre feshedilmemek şartı ile kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakmasını öngören bir sözleşmedir.

Avrupa Leasing Birliği (European Leasing Association - ELA)'nin yaptığı tanımlamaya göre finansal kiralama; belirli bir süre için kiralaayan ve kiracı arasında düzenlenen, üreticiden kiracı tarafından seçilip kiralaayan tarafından satın alınan bir malın mülkiyetini kiralaayanda, kullanımını ise kiracıda bırakan bir anlaşmadır. Kiralanan malın kullanımı belirli bir kira karşılığında, belirli bir süre için kiracıya bırakılmaktadır (Koç, 2004:5).

Amerikan Muhasebe Standartları Kurulu'na çıkartılan 13 nolu standarda göre; bir kiralama işleminin finansal kiralama sayılması için aşağıdaki kriterlerden birinin gerçekleşmesi gerekmektedir:

- ✓ Kira sözleşmesinde kira süresi sonunda varlığın mülkiyetinin kiracıya devri öngörülmalıdır,
- ✓ Kira sözleşmesi sonunda kiracıya, varlığı o tarihte piyasa fiyatının altında bir değerden satın alma hakkı verilmelidir,
- ✓ Kira süresi kiralanan varlığın ekonomik ömrünün %75'ini veya daha fazlasını kapsamalıdır,
- ✓ Kira döneminin başlangıcında, minimum kira ödemelerinin bugünkü değerinin %90'ına eşit veya daha fazla olmalıdır.

Türkiye Muhasebe Standardı (TMS) 17'ye göre; kiralama, kiraya verenin bir varlığın kullanım hakkını bir ödeme veya ödeme planı karşılığında, taraflarca karşılaştırılmış bir zaman süresince kiracıya devrettiği sözleşmedir. Finansal kiralama ise; bir varlığın mülkiyetine sahip olmaktan kaynaklanan her türlü risk ve yararların devredildiği sözleşmedir. Sözleşme süresi sonunda, mülkiyet devredilebilir veya devredilmeyebilir.

Standarda göre; bir kiralamanın finansal kiralama olarak kabul edilebilmesi için aşağıdaki kriterlerin birlikte veya tek başına var olmaları gerekmektedir;

- Mülkiyetin devri: Kiralanan varlığın mülkiyetinin kiralama süresinin sonunda kiracıya geçeceğinin öngörülmesi,
- Ucuza satın alma hakkı: Kiracıya kiralanan varlığın, opsiyonun kullanım tarihinde oluşması beklenen gerçeğe uygun değerinden çok daha düşük bir bedelle satın alma opsiyonu verilmesi ve bu nedenle, kiralamanın başlangıcı itibariyle, normal şartlar altında kiracı tarafından bu opsiyonun kullanılacağı beklenmesi,

- Ekonomik ömrün aslı kadar kira süresi: Mülkiyeti kiracıya geçmeyecek olsa bile, kira süresinin kiralanan varlığın ekonomik ömrünün büyük bir bölümünü kapsaması,
- Gerçeğe uygun değer kadar kira ödemesi: Sözleşmenin başlangıcı itibarıyla, asgari kira ödemelerinin bugünkü değerinin en az varlığın gerçeğe uygun değerine eşit olması,
- Kiralanan varlığın özel bir konumda olması: Kiralama konusu varlığın büyük değişiklikler yapılmaksızın kiracıdan başkası tarafından kullanılmayacak şekilde özel bir konumda olması (Örten ve Diğerleri, 2007: 225).

2. Dünya’da Finansal Kiralama

Euromoney kuruluşunun her sene yayınlamakta olduğu Dünya Finansal Kiralama Yıllığının 2007 baskısında dünyadaki finansal kiralama sektörünün 2005 yılına ilişkin verileri açıklanmıştır. Buna göre dünyadaki finansal kiralama hacmi 2004 yılına göre %04 artış göstererek 582 milyar dolara ulaşmıştır. Aşağıda Tablo 1’de, finansal kiralama işlem hacmi en yüksek olan 25 ülkenin finansal kiralama bilgileri yer almaktadır. Tabloda yer alan tüm ülkelerin verileri, gayrimenkul hariç finansal kiralama hacmini göstermektedir.

Tablo 1. Dünya’da Finansal Kiralama İşlem Hacimleri

SIRA NO	ÜLKE	İŞLEM HACMİ (Milyar \$)	DEĞİŞİM ORANI (%)	ÜLKEDEKİ TOPLAM MAKİNE VE TEÇHİZAT YATIRIMLARI İÇİNDEKİ ORANI (%)
1	ABD	213.00	7	27
2	Japonya	67.40	4	9
3	Almanya	51.64	8	19
4	Fransa	28.42	8	12
5	İtalya	27.58	5	15
6	İngiltere	26.97	6	15
7	Kanada	20.80	12	24
8	İspanya	17.00	27	9
9	Brezilya	9.77	76	14
10	Rusya	8.03	75	-
11	Güney Afrika	7.60	15	-
12	Avustralya	7.58	2	20
13	İsviçre	6.86	13	11
14	Avusturya	6.44	8	17
15	İsveç	6.21	-5	12
16	Hollanda	6.00	10	7
17	Kore	5.51	37	13
18	Danimarka	5.42	23	13
19	Macaristan	5.25	30	31
20	Türkiye	4.32	39	7
21	Norveç	4.29	27	9
22	Polonya	4.27	28	9
23	Çin	4.25	77	9
24	Belçika	4.20	3	9
25	Çek Cumhuriyeti	4.11	12	17

Kaynak: Leasing Dünyası Dergisi, Finansal Kiralama Derneği (FIDER) Bülteni, Sayı: 18, Nisan 2007, s.3.

Yukarıdaki Tablo 1 incelendiğinde;

- İlk sırada yer alan ABD'nin işlem hacmi 213 milyar \$ ve dünya finansal kiralama hacmi içindeki payı %37 olarak gerçekleşmiş ve %7 büyüme göstermiştir.
- Bir önceki yıl 25 inci sırada olan Türkiye ise 2005 işlem hacmiyle 20 inci sıraya yükselmiştir. Dünya Finansal Kiralama Yılığının genel değerlendirme kısmında Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde - Türkiye dahil- büyümenin genel olarak %30 oranında devam ettiği, özellikle Türkiye'nin ise % 40 oranında büyümesi dikkat çekicidir (www.fider.org.tr, Ziyaret Tarihi: 15.07.2007).
- Finansal kiralama işlemlerinin ülkedeki toplam makine ve teçhizat yatırımları içindeki payı (penetrasyon oranı) en yüksek, dolayısıyla finansal kiralamanın finansman olarak en yoğun kullanıldığı ülkeler, Portekiz (%32), ABD (%27), Kanada (%24), Avustralya (%20), Almanya (%19), Avusturya (%17), İtalya (%15) ve İngiltere (%15) olarak görülmektedir.

3. Türkiye'de Finansal Kiralama

Türkiye'de son üç yıldaki finansal kiralama işlem tutarları ve sözleşme sayıları aşağıda Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Yıllar İtibariyle Türkiye'deki Finansal Kiralama İşlem Tutarları

İŞLEM HACMİ	YILLAR		
	2004	2005	2006
Milyar YTL	4.13	5.74	7.70
Milyar \$	2.92	4.26	5.27
Sözleşme Sayısı	28.581	37.278	42.963

Kaynak: www.fider.org.tr sitesinden derlenmiştir. (Ziyaret Tarihi: 15.07.2007)

Yukarıdaki Tablo 2 incelendiğinde; Türkiye'deki finansal kiralama işlem tutarları son üç yılda, YTL olarak 2005 yılında %39, 2006 yılında ise %34 artış gösterdiği görülmektedir. Sektörün finanse ettiği proje adedi de yıllar itibariyle artmıştır. Nitekim 2005 yılında 37.278 adet projeye finansman sağlayan finansal kiralama şirketleri 2006 yılında %15'lik bir artışla bu sayıyı 42.963 adede çıkarmışlardır.

Türkiye'de son üç yıldaki finansal kiralama işlemlerinin mal gruplarına göre dağılımı aşağıda Tablo 3'de verilmiştir.

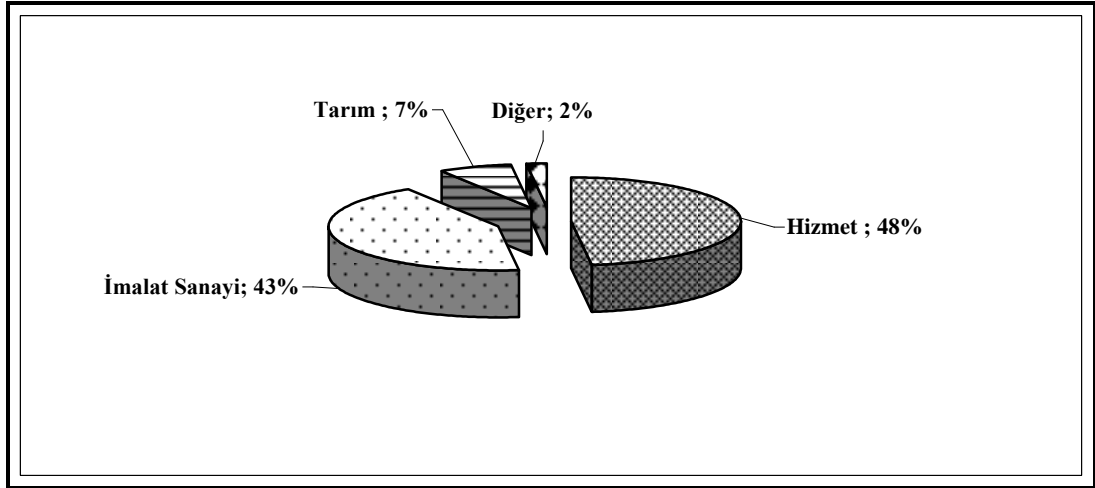
Tablo 3. Finansal Kiralama İşlemlerinin Mal Gruplarına Göre Dağılımı

İŞLEM HACMİ	YILLAR		
	2004	2005	2006
Makine ve Teçhizat	%71	%73	%74
Kara, Deniz, Hava Ulaşım Araçları	%15	%13	%13
Büro Ekipmanları	%7	%6	%6
Gayrimenkul	%7	%8	%7

Kaynak: www.fider.org.tr sitesinden derlenmiştir. (Ziyaret Tarihi: 15.07.2007)

Yukarıdaki Tablo 3 incelendiğinde; Türkiye'deki finansal kiralama işlemlerinin büyük bir kısmının makine ve teçhizat kiralaması şeklinde olduğu görülmektedir. Kara, deniz ve hava ulaşım araçlarının kiralaması ikinci sırada yer alırken, büro ekipmanları ve gayrimenkul kiralamasının düşük bir düzeyde olduğu izlenmektedir.

2006 yılı itibariyle, finansal kiralama işlemlerinin sektörlere göre dağılımı aşağıda Grafik 1'de gösterilmiştir.

Grafik 1. 2006 Yılı Finansal Kiralama İşlemlerinin Sektörlere Göre Dağılımı

Kaynak: www.fider.org.tr (Ziyaret Tarihi: 15.07.2007)

Yukarıdaki Grafik 1 incelendiğinde; sektörler bazında 2006 yılında finanse edilen projelerin % 43'ü imalat sanayinde faaliyet gösteren kuruluşlara, % 48'i ise hizmet sektöründe faaliyet gösteren kuruluşlara gerçekleştiği görülmektedir. Tarım sektörünün toplam finansal kiralama işlemlerindeki payı ise %7'de kalmıştır.

4. Finansal Kiralamanın Avantajları

Finansal kiralamanın avantajlarını aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz;

- Finansal kiralama özellikle yeni işe başlayan işletmeler için önemli bir finansman kaynağıdır. Çünkü finansal kiralama şirketleri için, finansal kiralama talebinde bulunan işletmelerin finansal tablolarından ziyade, işletme faaliyetlerinden sağlayacağı nakit akışları ile kira ödemelerini zamanında ödemesi daha önemlidir (www2.ifc.org, Ziyaret Tarihi: 11.07.2007).

- İşletmenin ihtiyacı olan makine, teçhizat vb. varlıkların satın alınması yerine kiralınması daha az risk taşımaktadır. Çünkü teknolojik eskime, demode olma vb. riskler kiralama şirketinde kalmaktadır (Koç, 2004:17).
- Finansal kiralama yoluyla maddi duran varlıkların sağlanması yoluyla, hiçbir depozito veya ön ödeme yapılmadığından, yüzde yüz finansman kaynağı sağlamaktadır.
- Kiralanan varlık işletmenin bilançosunun aktifinde gösterebilmekte ve işletme dönemi sonunda kiralanan varlığa amortisman ayırabilmektedir (www.vakifleasing.com.tr, Ziyaret Tarihi: 13.07.2007).
- Uygun ve istikrarlı bir finansman yöntemidir.
- Ödeme planı, finansal kiralama şirketi ile kiracının karşılıklı verecekleri karara göre yapıldığından, finansal kiralamadan doğan yükümlülükler, vade, şartlar vb. açıdan banka kredilerine göre daha esneklerdir (Çakan, 2006:26-27).
- Uzun vadeli bir finansman alternatifidir.
- Kiraların faiz kısımları gider olarak kaydedilebilir.
- İşlemler kısa sürede tamamlanır.
- Geniş kapsamlı ve büyük yatırımları finansal kiralama ile gerçekleştirmek mümkündür.
- Sözleşme süresi sonunda kiralanan varlığa sahip olunabilir.

5. Kiracı Açısından Finansal Kiralama İşlemlerinin

Muhasebeleştirilmesi

01.07.2003 tarihinden önce, finansal kiralama işlemi yapan kiracının finansal tablolarında ve muhasebe kayıtlarında kiralanan varlık

gösterilmemektedir. Sadece kiralanan varlıkla ilgili kira ödemeleri muhasebeleştirilmekte ve bunların etkileri finansal tablolarda belirtilmektedir.

4842 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun¹ ile Vergi Usul Kanunu'na finansal kiralama işlemlerinde değerlendirme hükümlerini düzenleyen Mükerrer 290 inci madde eklenmiştir. Yapılan yasal düzenleme ile finansal kiralama işlemlerinde kiralama işleminin hukuki mahiyeti veya şekli yerine, özün önceliği ilkesi benimsenmektedir. Böylece, 01.07.2003 tarihinden sonra, finansal kiralama işlemi yapan kiracının finansal tablolarında ve muhasebe kayıtlarında kiralanan varlık gösterilmeye başlanmıştır. Finansal kiralama yoluyla elde edilen varlığın kiracının mali tablolarında nasıl gösterileceği ve bununla ilgili işlemlerin nasıl muhasebeleştirileceği 319 nolu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği² ve 11 nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği³nde aşağıdaki gibi açıklanmıştır.

a. 319 Nolu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği

Tebliğe göre; kiracının, finansal kiralamaya konu olan iktisadi kıymet ile sözleşmeden doğan hak, borç ve alacakların değerlemesi ve amortisman uygulaması aşağıdaki esaslara göre yapılacaktır:

- Finansal kiralama işlemine konu iktisadi kıymeti kullanma hakkı ve sözleşmeden doğan borç, kiralama konusu iktisadi kıymetin rayiç bedeli veya sözleşmeye göre yapılacak kira ödemelerinin bugünkü değerinden düşük olanı ile değerlendirilecektir. Finansal kiralama konusu iktisadi kıymet, kullanma hakkı olarak aktife alınacak karşılığında ise kiralayana olan borç pasife kaydedilecektir.
- Kiracı tarafından aktifleştirilen finansal kiralamaya konu iktisadi kıymeti kullanma hakkı, Vergi Usul Kanunu'nun üçüncü kitabının

¹ 24.04.2003 tarih ve 25088 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

² 01.07.2003 tarih ve 25155 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

³ 31.07.2003 tarih ve 25185 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

üçüncü kısmının birinci bölümü ve ilgili genel tebliğlerde kiralama konusu iktisadi kıymet için belirlenmiş usul ve esaslar çerçevesinde amortisman ve Kanunun Mükerrer 298 inci maddesi uyarınca da yeniden değerlemeye tâbi tutulacaktır. Diğer bir ifadeyle, kullanım hakkı, Vergi Usul Kanunu ve ilgili genel tebliğlerde bu iktisadi kıymet için tespit edilmiş amortisman sürelerinde amorti edilecektir. Sözleşmenin fesholması halinde kalan dönemler için iktisadi kıymetle ilgili olarak amortisman ayrılma ve yeniden değerlendirme işlemleri yapılmayacaktır.

- Finansal kiralama sözleşmesine göre yapılan kira ödemeleri, borç anapara ödemesi ve faiz gideri olarak ayrıştırılacak ve bu ayrıştırma işlemi her bir dönem sonunda kalan borç tutarına sabit bir dönemsel faiz oranı uygulanmasını sağlayacak şekilde yapılacaktır. Kiralayan açısından yorumu yapılan "her bir dönem sonu" ifadesi, kiracı açısından sözleşmede belirtilen kira ödeme tarihidir.
- Finansal kiralama borçlarının Vergi Usul Kanununun 285 inci maddesi kapsamında reeskonta tabi tutulması mümkün bulunmamaktadır.
- Finansal kiralama işlemi esas olarak bir kredi işleminden farklı değildir. Kiralayana ödenen finansal kiralama bedellerinin faiz kısmı finansman gider kısıtlamasına tabidir.
- Kiralayan şirketin yurtdışında bulunması halinde kiracı tarafından 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun değişik 24 üncü maddesine göre tevkifat yapılacağı tabiidir. (93/5147 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki Kararın 3 üncü maddesinin (a) bendi gereğince %1)
- Mükerrer 290 ıncı madde hükümleri 01.07.2003 tarihinden sonra yapılacak kiralama işlemlerine uygulanmak üzere yürürlüğe gireceğinden bu tarihten önce yapılan finansal kiralama

sözleşmelerindeki ödeme planına göre fatura edilen finansal kiralama bedelleri gider kaydedilmeye devam edilecektir.

b. 11 Nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği

Tebliğe göre; kiracının, finansal kiralamaya konu olan iktisadi kıymet ile sözleşmeden doğan hak, borç ve alacakların muhasebeleştirilmesi aşağıdaki esaslara göre yapılacaktır:

- “12 Ticari Alacaklar” hesap grubunda yer alan “120 Alıcılar” hesabının açıklamasına “Finansal kiralamadan doğan senetsiz alacaklar da bu hesapta izlenir” ifadesi; “121 Alacak Senetleri” hesabının açıklamasına ise “Finansal kiralama işlemlerinden doğan senetli alacaklar da bu hesapta izlenir” ifadesi eklenmiştir.
- “12 Ticari Alacaklar” hesap grubunda “124 Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri (-)” hesabı açılmıştır.
- “22 Ticari Alacaklar” hesap grubunda yer alan “220 Alıcılar” hesabının açıklamasına “Finansal kiralamadan doğan senetsiz alacaklar da bu hesapta izlenir” ifadesi; “221 Alacak Senetleri” hesabının açıklamasına ise “Finansal kiralama işlemlerinden doğan senetli alacaklar da bu hesapta izlenir” ifadesi eklenmiştir.
- “22 Ticari Alacaklar” hesap grubunda “224 Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri (-)” hesabı açılmıştır.
- “30 Mali Borçlar” hesap grubunda “301 Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar” ile “302 Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri (-)” hesapları açılmıştır.
- “40 Mali Borçlar” hesap grubunda “401 Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar” ile “402 Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyetleri (-)” hesapları açılmıştır.

6. İMKB’de İşlem Gören Şirketlerin Finansal Kiralamadan Yararlanma Düzeylerinin Tespiti

Araştırmanın Amacı ve Önemi

ABD ve diğer gelişmiş ülkelerde, II. Dünya Savaşı sonrasında yatırımların aşırı artışı ve bunun sonucunda ortaya çıkan sermaye yetersizliği, finansal kiralamanın hızlı bir şekilde gelişmesine neden olmuştur. Türkiye’de orta ve uzun vadeli fon piyasasındaki durgunluğu aşmaya yönelik araçlardan biri olarak finansal kiralama uygulaması son yıllarda gündeme gelmiş olup konu ile ilgili esasları düzenleyen yasa 10.06.1985 tarihinde 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu çıkartılmıştır. Bu tarihten itibaren, finansal kiralama sektörü hızlı bir gelişme göstermiş, ancak zaman içinde sağlanan teşviklere rağmen, tasarrufların yetersizliği, ekonomide yaşanan istikrarsızlık, finansal kiralamanın tam anlaşılabilmesi gibi olumsuz koşulların sonucunda finansal kiralamanın hacmi istenilen seviyeye gelememiştir.

Finansal kiralama, dünyada birçok ülkede yaygın olarak kullanılmasına rağmen, Türkiye’de istenilen seviyede değildir. Örneğin; 2005 yılında ABD’de finansal kiralama işlem hacmi 213 milyar \$ iken, Türkiye’de 4,3 milyar \$’dır.

Çalışmamızın amacı; 2006 yılı sonu itibarıyla İMKB’de işlem gören şirketlerin finansal kiralama işleminden sektörler itibarıyla yararlanma düzeyinin tespitidir. Ayrıca, finansal kiralama işlemi yapan şirketlerin, finansal kiralamadan doğan borçlarının toplam yabancı kaynak içindeki payının belirlenmesi de çalışmanın diğer bir amacıdır.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmamızda, finansman tekniklerinden birisi olan finansal kiralamayı İMKB’de işlem gören şirketlerin kullanıp kullanmadıkları durumunu tespit etmek amacıyla betimsel bir araştırma yapılmıştır. Bunun için, İMKB’de işlem

gören şirketlerin 2006 yılı sonu itibariyle ilan edilmiş olan finansal tabloları ve dipnotları, sektörler itibariyle www.imkb.gov.tr internet sitesinden ve İMKB’de işlem gören şirketlerin web sayfalarından bulunarak incelenmiştir.

Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evrenini, 2006 yılı sonu itibariyle İMKB’de işlem gören 327 şirket oluşturmaktadır. Grafik 1’de de gösterildiği üzere, 2006 yılı itibariyle Türkiye’deki finansal kiralama işlemlerinin %43’ü imalat sektörüne, %48’i ise hizmet sektörüne aittir. Bu nedenle çalışmamızda sadece bu iki sektör ele alınmış, mali sektör araştırmanın dışında bırakılmıştır. İmalat sektöründeki 157 şirket, hizmet sektöründeki 28 şirket olmak üzere toplam 185 şirketin mali tabloları ve dipnotları incelenmiştir. İMKB’de işlem gören şirketlerden imalat sektöründe ve hizmet sektöründe yer alan şirketler, www.imkb.gov.tr sitesinde ilan edilen sınıflandırma esas alınarak tespit edilmiştir.

Araştırmanın Sonuçları

Yapılan betimsel araştırmada iki farklı amaca ulaşılmaya çalışılmıştır. Bunlardan;

- * Birincisi, İMKB’de imalat ve hizmet sektöründe işlem gören şirketlerden hangilerinin finansal kiralama yaptıklarını tespit etmek
- * İkincisi de, finansal kiralama yaptıkları tespit edilen şirketlerin finansal tablolarında, toplam finansal kiralama borçlarının toplam yabancı kaynak içindeki paylarını hem sektör hem de şirket bazında tespit etmektir.

İncelenen imalat ve hizmet sektörleri sonucunda finansal kiralama tekniğini kullananlar ve kullanmayanlar aşağıda Tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4. Sektörler İtibariyle Finansal Kiralama Kullanma Düzeyi

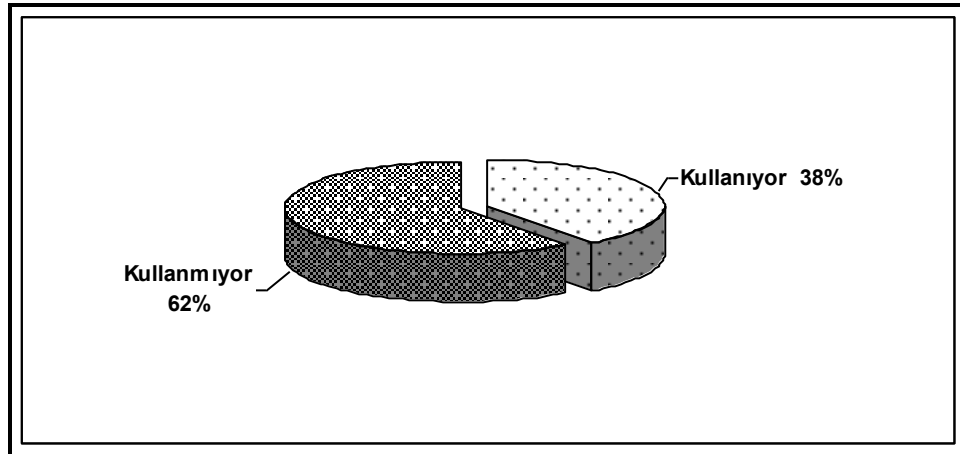
SEKTÖRLER	FİNANSAL KİRALAMAYI		TOPLAM
	KULLANANLAR	KULLANMAYANLAR	
İmalat Sektörü	59	98	157
Hizmet Sektörü	8	20	28
TOPLAM	67	118	185

Yukarıdaki Tablo 4 incelendiğinde; imalat sektöründe faaliyet gösteren 157 şirketten %62'sinin, hizmet sektöründe faaliyet gösteren 28 şirketten ise %71'inin finansal kiralama tekniğini kullanmadıkları tespit edilmiştir. Finansal kiralama işleminden yararlanma düzeyinin her iki sektörde de düşük olması dikkat çekici bir husustur.

Araştırmanın sonuçları çalışmamızın bundan sonraki bölümünde, imalat sektörü ve hizmet sektörü için ayrı ayrı anlatılmıştır.

a. İmalat Sektörü

İmalat sektöründe finansal kiralamadan yararlanma düzeyi aşağıda Grafik 2'de gösterilmiştir.

Grafik 2. İmalat Sektöründe Finansal Kiralama Kullanım Düzeyi

İmalat sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin alt sektörler itibariyle finansal kiralamayı kullanma düzeylerinin dağılımı aşağıda Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. İmalat Sektöründe Yer Alan Alt Sektörlerin Finansal Kiralama Kullanma Düzeyleri

İMALAT SEKTÖRÜ	FİNANSAL KİRALAMAYI		TOPLAM
	KULLANANLAR	KULLANMAYANLAR	
Gıda, İçki, Tütün	10	13	23
Dokuma, Giyim Eşyası ve Deri	9	21	30
Orman Ürünleri - Mobilya	1	1	2
Kağıt - Basım Yayın	6	8	14
Kimya, Petrol, Plastik	8	14	22
Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi	6	19	25
Metal Ana Sanayi	6	7	13
Metal Eşya-Makine Gereçleri	12	13	25
Diğer	1	2	3
TOPLAM	57	98	157

Yukarıdaki Tablo 5 incelendiğinde; imalat sektöründe en çok metal eşya - makine gereçleri alt sektöründe finansal kiralamanın kullanıldığı görülmektedir. Orman ürünleri - mobilya alt sektöründe ise sadece bir şirketin finansal kiralamayı kullanması dikkat çekicidir.

İmalat sektöründe işlem gören şirketlerden finansal kiralama yapanların bilançosundan “Toplam Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar / Toplam Yabancı Kaynaklar Oranı” hesaplanmıştır. Sonuçlar aşağıda Tablo 6’daki gibidir;

Tablo 6. İmalat Sektöründe “Toplam Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar / Toplam Yabancı Kaynaklar Oranı” Sonuçları

Sıra No	İMALAT İŞLETMELERİ	Yüzde (%)
	GIDA, İÇKİ, TÜTÜN	4,21
1	Anadolu Efes	0,03
2	Banvit	0,42
3	Coca Cola	0,06
4	Merko Gıda	27,22
5	Penguen Gıda	0,11
6	Pınar Et ve Un	5,23
7	Pınar Süt	0,40
8	Selçuk Gıda	0,71
9	Şeker Piliç	2,81
10	Ülker Gıda	5,11
	DOKUMA, GİYİM EŞYASI VE DERİ	2,11
1	Altınyıldız	0,61
2	Arat Tekstil	0,43
3	Ceylan Giyim	2,47
4	Desa Deri	0,19
5	Kordsa	0,04
6	Mensa Mensucat	2,79
7	Metemteks	4,31
8	Söktaş	5,59
9	Yataş	2,59
	ORMAN ÜRÜNLERİ - MOBİLYA	0,22
1	Kelebek Mobilya	0,22
	KAĞIT-BASIM YAYIN	5,13
1	Alkim Kağıt	3,05
2	Duran Doğan Basım	13,83
3	Hürriyet Gzt	4,76
4	Koza Davetiye	0,02
5	Tire Kurtsan	8,77
6	Viking Kağıt	0,35
	KİMYA, PETROL, PLASTİK	0,75
1	Alkim Kimya	2,43
2	Aygaz	0,05
3	Brisa	0,07
4	Deva Holding	1,81
5	Eczacıbaşı İlaç	0,02

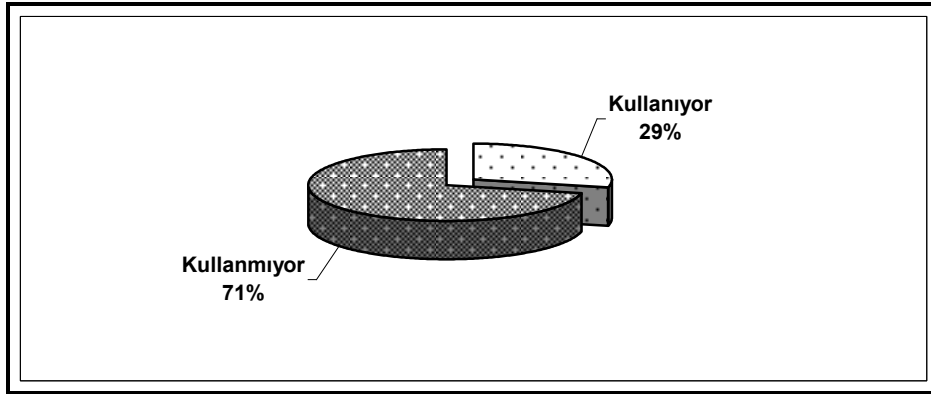
Sıra No	İMALAT İŞLETMELERİ	Yüzde (%)
6	Good Year	0,10
7	Hektaş	0,80
8	Petrol Ofisi	0,73
	TAŞ VE TOPRAĞA DAYALI SANAYİ	1,72
1	Adana Çimento	0,46
2	Akçansa	4,77
3	Ege Seramik	1,50
4	Konya Çimento	1,53
5	Nuh Çimento	1,99
6	Uşak Seramik	0,04
	METAL ANA SANAYİ	0,29
1	Borusan	0,01
2	Burçelik	0,91
3	Burçelik Vana	0,67
4	Erbosan	0,12
5	İzmir Demir Çelik	0,0005
6	Kardemir	0,03
	METAL EŞYA, MAK. GEREÇLERİ	1,26
1	Arçelik	0,01
2	Beko	0,01
3	Ege Endüstri	8,59
4	Eminiş Ambalaj	0,54
5	İhlas Ev	0,35
6	Karsan Oto	0,05
7	Mutlu Akü	0,86
8	Parsan	3,58
9	T.Demirdöküm	0,06
10	Uzel Makina	0,15
11	Vestel	0,10
12	Vestel Beyaz Eşya	0,79
	DİĞER	3,23
1	Goldaş Kuyumculuk	3,23

Tablo 6 incelendiğinde; imalat sektöründe finansal kiralamadan yararlanan işletmelerin “Toplam Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar / Toplam Yabancı Kaynaklar Oranı” sonuçlarının aritmetik ortalaması %2,10 çıkmaktadır. İmalat sektöründe yer alan işletmelerin, finansal kiralama

işlemlerinden doğan borçları, toplam yabancı kaynaklar içerisinde çok düşük bir paya sahiptir. Bunun sonucunda da “Toplam Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar / Toplam Yabancı Kaynaklar Oranı” sonuçları çok küçük çıkmaktadır. Örneğin; Metal Ana Sanayi alt sektöründe oran sonucu sadece %0,29’dur. İmalat sektörünün alt sektörleri içerisinde oran sonucu en yüksek olanı ise %5,13 ile Kağıt - Basım Yayın alt sektörüdür.

b. Hizmet Sektörü

Hizmet sektöründe finansal kiralamadan yararlanma düzeyi aşağıda Grafik 3’de gösterilmiştir.

Grafik 3. Hizmet Sektöründe Finansal Kiralama Kullanım Düzeyi

Hizmet sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin alt sektörler itibariyle dağılımı aşağıda Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Hizmet Sektöründe Yer Alan Alt Sektörlerin Finansal Kiralama Kullanma Düzeyleri

HİZMET SEKTÖRÜ	FİNANSAL KİRALAMAYI		TOPLAM
	KULLANANLAR	KULLANMAYANLAR	
Elektrik	1	3	4
Ulaştırma	3	1	4
Turizm	1	4	5
Ticaret	1	9	10
İletişim	1	-	1
Spor Hizmetleri	1	3	4
TOPLAM	8	20	28

Yukarıdaki Tablo 7 incelendiğinde; hizmet sektöründe finansal kiralama işleminin pek yaygın olarak kullanılmadığı görülmektedir. Sadece ulaştırma alt sektöründe üç şirket finansal kiralamadan yararlanmaktadır. Ulaştırma sektöründe, ulaşım araçlarının özellikle uçakların satın alınması çok pahalı olmasından dolayı şirketler ulaşım araçlarını satın alma yerine finansal kiralama yoluyla elde etme politikası izlemektedirler.

Hizmet sektöründe işlem gören şirketlerden finansal kiralama yapanların bilançosundan “Toplam Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar / Toplam Yabancı Kaynaklar Oranı” hesaplanmıştır. Sonuçlar aşağıda Tablo 8’deki gibidir;

Tablo 8. Hizmet Sektöründe “Toplam Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar / Toplam Yabancı Kaynaklar Oranı” Sonuçları

Sıra No	HİZMET İŞLETMELERİ	Yüzde (%)
1	ELEKTRİK Zorlu Enerji	0,02 0,02
1 2 3	ULAŞTIRMA Çelebi Reysaş Lojistik Türk Hava Yolları	19,34 0,05 2,35 55,62
1	TURİZM Marmaris Martı	0,92 0,92
1	TİCARET Doğuş Otomotiv	0,0009 0,0009
1	İLETİŞİM Turkcell	0,0005 0,0005
1	SPOR HİZMETLERİ Fenerbahçe Sportif	9,82 9,82

Tablo 8 incelendiğinde; hizmet sektöründe finansal kiralamadan yararlanan işletmelerin “Toplam Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar / Toplam Yabancı Kaynaklar Oranı” sonuçlarının aritmetik ortalaması %5,02 çıkmaktadır. Hizmet sektörünün aritmetik ortalamasının imalat sektörüne göre yüksek çıkmasının nedeni, Türk Hava Yolları şirkettir. Bu şirket, %55,62 gibi yüksek bir oranda finansal kiralama işlemi yapmıştır. Bu da oran sonuçlarının ortalamasını yükseltmiştir. Hizmet sektöründeki şirketlerden iletişim alt sektöründeki Turkcell şirketinin ve ticaret alt sektöründeki Doğuş Otomotiv şirketinin toplam yabancı kaynakları içerisinde, finansal kiralamadan doğan borçlarının düşük olmasına paralel olarak oran sonuçları da oldukça düşük çıkmıştır.

SONUÇ

Çalışmamızda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

- Dünyada yaygın olarak kullanılan finansal kiralama, Türkiye'de de hızlı bir gelişme göstermiş ama istenilen seviyeye ulaşamamıştır. ABD'nin 2005 yılı sonu itibariyle finansal kiralama işlem hacmi 213 milyar \$ iken Türkiye'de bu rakam 4,3 milyar \$'dır. 2005 yılı sonu itibariyle dünyadaki finansal kiralama işlem hacimleri sıralamasında Türkiye 20 inci sıradadır.
- Türkiye'de yapılan finansal kiralamanın 2006 yılı sonu itibariyle %74'ü makine ve teçhizat kiralamasından oluşmaktadır.
- 2006 yılı sonu itibariyle Türkiye'deki finansal kiralama işlemlerinin %48'i hizmet sektöründe, %43'ü ise imalat sanayi sektöründe yapılmıştır.
- 2006 yılı sonu itibariyle İMKB'de işlem gören şirketlerden imalat ve hizmet sektöründe yer alanlar incelendiğinde;
 - a) İmalat sektöründe faaliyet gösteren 157 şirketten %38'inin, hizmet sektöründe faaliyet gösteren 28 şirketten ise %29'unun finansal kiralama tekniğini kullandıkları tespit edilmiştir. Finansal kiralama işleminden yararlanma düzeyinin her iki sektörde de düşük olması dikkat çekici bir husustur.
 - b) İmalat sektöründe en çok metal eşya - makine gereçleri alt sektöründe finansal kiralamanın kullanıldığı görülmüştür.
 - c) İmalat sektöründe işlem gören şirketlerden finansal kiralama yapanların bilançosundan "Toplam Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar / Toplam Yabancı Kaynaklar Oranı" hesaplanmış ve imalat sektöründe bu oranın sonucu %2,1 çıkmıştır.

- d) Hizmet sektöründe en çok ulaştırma alt sektöründe finansal kiralamanın kullanıldığı görölmüştür. Ulaştırma alt sektöründe ulaşım araçlarının özellikle uçakların satın alınması çok pahalı olmasından dolayı şirketler ulaşım araçlarını satın alma yerine finansal kiralama yoluyla elde etme politikası izlemektedirler.
- e) Hizmet sektöründe işlem gören şirketlerden finansal kiralama yapanların bilançosundan "Toplam Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar / Toplam Yabancı Kaynaklar Oranı" hesaplanmış ve hizmet sektöründe bu oranın sonucu %5,02 çıkmıştır. Hizmet sektörünün aritmetik ortalamasının imalat sektörüne göre yüksek çıkmasının nedeni, Türk Hava Yolları şirketidir. Bu şirket, %55,6 gibi yüksek bir oranda finansal kiralama işlemi yapmıştır. Bu da oran sonuçlarının ortalamasını yükseltmiştir.

KAYNAKÇA

ÇAKAN, Cemal. (2006) Finansal Kiralama (Leasing) ve Türkiye Uygulaması, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya.

EGEMEN, Kıvanç. (2007). Türkiye’de Finansal Kiralama (Leasing) İşlemleri ve Vergilendirilmesi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale.

http://www2.ifc.org/centralasia/leasing/attach/uzbaseline_2005_eng.doc (Ziyaret Tarihi: 11.07.2007)

KOÇ, Mehmet. (2004) **Finansal Kiralama (Leasing)**, Beta Basım Yayın, 2. Baskı, İstanbul.

ÖRTEN, Remzi. KAVAL, Hasan ve KARAPINAR, Aydın. (2007) **Türkiye Muhasebe - Finansal Raporlama Standartları**, Gazi Kitabevi, Ankara.

www.fider.org.tr (Ziyaret Tarihi: 15.07.2007)

www.vakifleasing.com.tr (Ziyaret Tarihi: 13.07.2007)